

LISAKOLI YA MOLONGO'YA MAKOKI YA MOTO

MALOA YA YAMBO

Na botáláká 'te kondima limemya ya bato nyońso ya molongo'mpé makokí ma bangó óyo ezalí ndéngé moko'mpé bakokí kopímela moto te'ezalí ntína ya bonso'mí, bosémbó mpé kímýá káti ya molongo'. Na botáláká 'te komóná mpámba mpé kobóya kotósa esengeli ya moto ebátelama na bokonzi ya bosémbó mpo'te, na sima yangó, moto ákóma na botomboki esóngó na minyokoli te,

Na botáláká 'te esengélí koléndisa boyókani na káti ya bikólo,

Na botáláká 'te na káti ya Mokandá ya Mibéko ya Lisangá ya Bikólo ya Molongo', bato ya molongo' bayébisi lisúsu loléngé bandimí maloki ya ntína ya moto, limemya mpé lokúmú ya moto, bokokani ya makokí ya bási mpé babáli mpé na botáláká 'te bangó bayébisi 'te bazwí mokáno ya kobongisa ezalélí ya moto mpé kosála 'te moto azwa bomoi malámu mpenzá na káti ya bonso'mí ya moneé mpenzá,

Na botáláká 'te kozala bato nyońso na makanisi ndéngé moko'mpo^na makokí mpé bonso'mí yangó, ezalí na ntína moneé mpo'te óyo bakáni elónge,

Likita moneé ezalí koyébisa Lisakoli ya molongo'óyo ya makoki ya moto lokóla elokó óyo bato mpé bikólo nyońso balingí bazwa, mpo'te bato mpé mangómbá nyońso, na bobátelaka ntángo nyońso Lisakoli yangó na motéma, basála makási na botéyi mpé bokólisi bwányá, mpo'te makokí mpé bonso'mí yangó etósama mpé basála 'te bandima mpé basálélí yangó na bosoló'mpenzá na molongo' mobimba, ezala na káti ya bato ya Bikólo ya Lisangá bangó moko'tó na káti ya ekólo mpé molongo' mobimba.

ETÉNI YAMBO (1)

Bato nyońso na mbótama bazalí nso'mí mpé bakókání na limemya mpé makokí. Bazalí na mayéte mpé basengélí kovánda na bondeko o káti na bangó.

ETÉNI YA 2

Moto nyońso azalí na makokí mpé bonso'mí nyońso óyo elimbólámí na káti ya Lisakoli óyo, bokeseni atá moke'te, na mambí matálí lomposo ya nzóto, bomwási tó bobáli, lokóta, lingómba ya nzámbe, makanisi ya politiki tó ya ndéngé mosúsu, ekólo tó lingómba ya bato, bokulaka, mbótama tó makambo mosúsu.

Epái mosúsu, na botálaka elokó ya moto, epikísámí kosála bokeseni na mambí matálí mibéko ya politiki, mibéko ya bosámbisi tó ya boyókani na mikili mosúsu, ezala ekólo tó mabelé ya nso'mí tó óyo eyángélémání na baúta, tó óyo ezwí bonso'mí ya síkísíkí te.

ETÉNI YA 3

Moto nyońso azalí na likokí ya kozala na bomoi, na kozala nso'mí mpé kozala motéma nsei na bomoto na yé.

ETÉNI YA 4

Moto atá moke'te'asengélí kozala moumbu; boumbu mpé boteeki baumbu epikísámí na ndéngé nyońso.

ETÉNI YA 5

Moto atá moke'te'asengélí konyokama mpé kosalelama makambo ya bonyama mpé óyo ezanga bomoto na lokúmú.

ETÉNI YA 6

Moto nyońso azalí na likokí 'te bayéba makokí na yé bipái nyońso.

ETÉNI YA 7

Bato nyońso bakókání libosó ya mobéko mpé bazalí na likokí ya kobátelama na mobéko sé ndéngé moko'. Bango bazalí na likokí ya kobátelama sé ndéngé moko'esóngó na bikelá nyońso ya bokesenisi elongobani te'na Lisakoli óyo mpé esóngó na bikelá nyońso óyo ekobota bokesenisi yangó.

ETÉNI YA 8

Moto nyońso azalí na likokí ya koluka lisálisi ya nso'lo'mpenzá na libosó ya mangómbá ya bosámbisi ya ekólo óyo ezalí na bwányá esóngó na bikelá óyo ekotángola maloki ya ntína endimámí na mibéko mpo^na yé.

ETÉNI YA 9

Moto mɔ́kɔ́'te'akokí kokangama tŏ kobengisama ntína te'.

ETÉNI YA 10

Moto nycńsɔ azalí na likokí 'te likambo na yě lokóla ya bato nycńsɔ, esámbisama na bosémbo mpé na mɔ́sɔ ya bato nycńsɔ na esámbiselo ya nsońi mpé ya epái mɔ́kɔ́'te', óyo ekozwa mikáno engebeńe' na makokí mpé maseńginyá yě tŏ engebeńe'na bosɔ́ɔ'ya likambo yě afúndámí.

ETÉNI YA 11

Moto nycńsɔ óyo afúndámí na likambo azalí nańno mabɔ́kɔ́ mpeńbe'tée ntángo bakotatola engebeńe'na mobéko, mabé yě asalí, na libánza óyo ekosalama na mɔ́sɔ ya bato nycńsɔ, epái wápi mánsɔ esengélí kosalama mpo'te mofúndami azwa na yě.

Moto atá mɔ́kɔ́'te'asengélí kozwa etúmbu mpo'na makambo tŏ botíki óyo, ntángo esálámákí, ezalákí nańno mbéba te', engebeńe'na mibéko ya ekólo tŏ ya molóńgó. Soo loléńgé yangó, bakokí te'kopeśa moto etúmbu koleka óyo ezalaka kopeśama na ntángo likambo esalámákí.

ETÉNI YA 12

Moto atá mɔ́kɔ́'te'akokí kokɔ́fa mpámbe na makambo etálí ezaleli, libótá, ndáko mpé mikandá ya nganda tŏ mpé kobébisa lokúmú na yě. Moto nycńsɔ azalí na likokí ya kobátelama na mobéko esóngó na bikɔ́fa-kɔ́fa yangó.

ETÉNI YA 13

Moto nycńsɔ azalí na makokí ya kotámbola ndéńgé alingí mpé kopɔna esíká ya kovánda káti ya ekólo.

Moto nycńsɔ azalí na makokí ya kotíka ekólo nycńsɔ atá ya yě mɔ́kɔ́'mpo'na kokenda na ekólo mosúsu; yě akokí mpé kozónge na ekólo na yě.

ETÉNI YA 14

Na libosó ya monyɔ́kɔ́li, moto nycńsɔ azalí na likokí ya koluka mpé kozwa esíká ya kobómba nzóto na bikólo mosúsu.

Likokí yangó likopeśama te'na moto afúndámí na likambo ya makási tŏ na bikelá óyo elongobani te' na mibéko ya Lisangá ya Bikólo ya Molóńgó.

ETÉNI YA 15

Moto nycńsɔ azalí na likokí ya koyébana mosí-ekólo.

Bakokí te'kopímela moto likokí ya kozala mosí-ekólo tŏ ya kokóma moto ya ekólo mosúsu.

ETÉNI YA 16

Sɔ́kí mobú ya kobálana ekokí, mobali mpé mwási bakokí kokwêlana mpé kotónge libóta mpé masímbisi ezala te'na makambo etálí lomposo, ekólo tŏ lingómba ya nzámbe. Bangó bazalí na makokí sé ndéńgé mɔ́kɔ́'na makambo etálí makwéla, ezala ntángo ya makwéla tŏ ntángo ya bokabwani.

Libála ekokí kosalama sé sɔ́kí mwási na mobali bangó méi bandimi na motéma mɔ́kɔ́.

Libála ezalí longómba ya ntína mpo'na bato mpé ezalí na likokí ya kobátelama na bato mpé Leta.

ETÉNI YA 17

Moto nycńsɔ azala yě mɔ́kɔ́'tŏ na káti ya lisangá, azalí na likokí ya mokóló-ekólo.

Bakokí atá moke'te'kopímela tŏ kobɔ́ɔ́la moto elókɔ́ na yě sɔ́kí ntína ezalí te'.

ETÉNI YA 18

Moto nycńsɔ azalí na likokí, ya kozala na makanisi na yě, mayeɛ na yě ya motéma mpé lingómba na yě ya nzámbe; likokí yangó ekopeśa yě ndingisa ya kopɔna lingómba ya nzámbe tŏ kobóngola makanisi na yě, yě mɔ́kɔ́'tŏ elongo na baníńgá, ezala na mɔ́sɔ ya bato ya mei; na botéyi, na bikelá, na bokúmisi nzámbe mpé milúlú.

ETÉNI YA 19

Moto nycńsɔ azalí na likokí ya bokanisi mpé bolobi; yangó ekopeśa yě ndingisa ya kozala na bomɔi na motéma te'likoló ya makanisi na yě ndingisa ya koluka, kozwa mpé kopanza mayébisi na makanisi esíká na esíká, na ndéńgé alingí koyébisa yangó.

ETÉNI YA 20

Moto nyoŋso azalí na likokí ya kozala na likita mpé lingómbá óyo ezalí na kímýá.

Ekokí te'kosengama na makási te'moto akoŋa na lingómbá.

ETÉNI YA 21

Moto nyoŋso azalí na likokí ya kotíya maboŋo na bokambi misálá ya ekólo na yě ezala yě moŋo'tō na batóma yě moŋo'aponí.

Moto nyoŋso azalí na likokí, lokóla baníngá nyoŋso ya kosála misálá ya Lefa.

Bolingi yangó esengélí komoŋana na maponi ya sémbó óyo esengélí kosalama mbala na mbala, na liponeli ya bato nyoŋso mpé na boponi ya Lingómbá tō na ndéngé mosúsu ekokani na yangó mpé ekosála 'te bato bapona na bonsómí nyoŋso.

ETÉNI YA 22

Moto nyoŋso, lokóla azalí moŋo'ya lingómbá, azalí na likokí ya kozwa lisálisi ya esálelo-lisungi, oyo ezalí na ndingisa ya kopeša moto makokí ya yě ya mosólo, ya bomoi mpé ezaleli, mpo^ na lokúmú mpé bokóli malámu ya bomoto na yě, na lisálisi ya bokási ya ekólo mpé ya boyókani ya mikili na mikili, engebeŋe'na mwangó mpé bokulaka ya ekólo na ekólo.

ETÉNI YA 23

Moto nyoŋso azalí na likokí ya kozwa mosálá, ya kopona mosálá yě alingí, na ndéngé ya sémbó elongobani na mosálá, mpé basengélí kobátela ya esóngó na bosomele.

Bato nyoŋso bazalí na likokí, bokeseni atá te', ya kozwa lifúta ekokani mpo^na mosálá ekokani.

Moto nyoŋso akosála, azalí na likokí ya kozwa lifúta ya sémbó mpé elongobani, oyo ekosála te'yě na libóta na yě bazwa bomoi elongobani na lokúmú ya moto, mpé ekokí kobongisama lisúsu na ndéngé nyoŋso ya bobáteli bomoi.

Moto nyoŋso azalí na likokí ya kokela basendiká elongo na baníngá mpé kokoŋa na basendiká mpo^ na kokeŋgela maloki na yě.

ETÉNI YA 24

Moto nyoŋso azalí na likokí ya bopémisi mpé bopémisi nzóto, míngi ya bozwi eleko ya sémbó ya bouméli na mosálá mpé na bozwi lifúta na bakonzi ya mbala na mbala.

ETÉNI YA 25

Moto nyoŋso azalí na likokí ya kobíkela na ndéngé elongobani mpo^'te azwa bokolóngonú, bozala malámu ya yě mpé ya libóta na yě epúsí na makambo etálí kolíya, koláta, kovánda, kosálisa nzóto mpé kosungama na ndéngé esengélí ; yě azalí na likokí ya kosálisama na ntángo ya bosomele, bokono, bomele, bozengé, bobangé tō na ntángo mosúsu yě akozánga mosólo ya kobíkela na sima ya makambo esálámí na bolinga na yě te'.

Bomamá mpé bomwāna ezalí na likokí ya kosungama na ndéngé elongobani. Mwāna nyoŋso abótama káti ya makwéla tō na libándá asengélí kobátelama tō ndéngé moŋo'.

ETÉNI YA 26

Moto nyoŋso azalí na likokí ya bokólisi bwányá mpé mayele. Matéya esengélí kopešama mpamba, mosólo te', atá na bakelási ya mabandela. Matéya ya mabandela esengéní kopešama na moto nyoŋso. Matéya ya tekniki mpé ya mosálá esengélí kopešama bipái nyoŋso; eposá ya kozwa matéya ya kelási ya mineŋe esengélí kopešama na bato nyoŋso, sé ndéngé moŋo', engebeŋe'na mayele na bangó.

Bokólisi bwányá mpé mayele esengélí kosála te'moto akóla na ndéngé nyoŋso mpé atósa malámu mpenzá makokí mpé bonsómí ya ntína na moto. Yangó esengélí komema boyókani, bobóto, bolingo káti ya bikólo mpé mangómbá ya bato oyo lomposo mpé boyambi ekeseni; yangó mpé esengélí kobongisa misálá ya Lisangá ya Bikólo ya Molóngo'mpo^na bobáteli kímýá.

Babóti bazalí na likokí ya yambo, ya boponi ndéngé ya matéya esengélí kopešama na băna na bangó.

ETÉNI YA 27

Moto nyoŋso azalí na likokí ya kotíya maboŋo ndéngé alingí na misálá ya bokólisi bwányá ya lingómbá, kopešela na nkoti, mpé kotíya maboŋo na botómboli nzébi mpé bolámu ya yangó.

Moto nyoŋso azalí na likokí 'te matómba ya misálá ya yě ya nzébi, ya bokómi mpé ya nkoti ebátelama.

ETÉNI YA 28

Moto nyɔ́nso azalí na likokí 'te káti ya bato mpé bikólo, nyɔ́nso ebóngá mpɔ́^te makokí mpé bonsɔ́mí oyo ekomámí káti ya Lisakoli oyo elónɡa.

ETÉNI YA 29

Moto azalí na mikúmba epái ya lingómbá oyo ekopeśa yě eposá ya bokólisi bomoto na yě na ndéngé elongobani.

Moto nyɔ́nso, na botálaka makokí mpé bonsɔ́mí na yě, asengélí kosála sé mikúmba oyo eyébání na mobéko sé mpɔ́^te bayéba mpé bakúmisa maloki mpé bonsɔ́mí ya baníngá, mpé mpɔ́^na kotósa mibéko ya sémbó ya ezalela kímýa ya bato mpé bozali malámu káti ya lingómbá ya boyángeli lisangá.

Makokí mpé bonsɔ́mí yangó makokí, atâ moke'te, kozala esóngó na maseńgi ya Lisangá ya Bikólo ya Molɔ́ngo.

ETÉNI YA 30

Mobéko atá mɔ́kɔ́^te'ya Lisangá óyo ekokí kozala mpɔ́^na Lefa, na lisangá ya bato, tǒ na moto, likokí ya kosála likambo óyo ekonyata makokí mpé bonsɔ́mí áwa.